

УДК 028(477)

РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОЕКТ «ХАРКІВ – ТЕРИТОРІЯ ЧИТАННЯ МОЛОДІ»: ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ МОЛОДІЖНОГО ЧИТАННЯ

У статті обґрунтовується актуальність проблеми стимулювання молоді до читання, розкриваються основні параметри відповідного регіонального дослідницького проекту, зокрема його організаційні аспекти. Наголошується на важливості налагодження соціального партнерства в галузі книговидавництва, книгорозповсюдження і використання друкованої продукції.

Ключові слова: залучення до читання, бібліотечне дослідження, проектна діяльність бібліотек, молодіжна політика.

В статье обосновывается актуальность проблемы стимулирования молодежи к чтению, раскрываются основные параметры соответствующего регионального исследовательского проекта, в частности, его организационные аспекты. Делается акцент на важности налаживания социального партнерства в области издания, распространения и использования печатной продукции.

Ключевые слова: привлечение к чтению, библиотечное исследование, проектная деятельность библиотек, молодежная политика.

The article grounds the urgency of youth readership stimulation issue, discloses basic and organisational aspects of correspondent regional research project. It accentuates the importance of bridging the social partnership in the fields of publication and distribution of printed production.

Key words: involment to reading, librarian research, projects of libraries, youth policy.

ПЕРШОЧЕРГОВИМ завданням суспільства в умовах його трансформації в інформаційне є адаптація особистості до нових умов існування. Початок третього тисячоліття характеризується серйозними негативними тенденціями в культурі, серед яких – «глобальне» падіння інтересу до читання, особливо серед молоді. Читання як засіб отримання інформації та необхідна передумова інтелектуального розвитку втрачає свою актуальність поряд із телебаченням і електронними комунікаціями. Спостерігається зниження авторитету друкованого слова, витіснення книги на периферію суспільної свідомості, що призводить до руйнування ментальності читаючої нації. Ця соціокультурна ситуація є, певною мірою, наслідком послаблення ролі бібліотек як центрів читання, зміни гуманістичної направленості діяльності книговидавничих, книготорговельних закладів на прагматичну тощо. Така ситуація характерна і для розвинених країн. Так, за даними німецького «Суспільства читання», в Німеччині молоді за книгою проводить 9 хвилин на день, у той же час дивиться телебачення – 135 хвилин.

Вивчення проблем читання проводилося і проводиться бібліотеками як головними центрами інформаційного суспільства, в котрих зберігаються культурне надбання людства. Крім того, діяльність бібліотек спрямовано на всебічне розкриття інтелектуального, освітнього потенціалу людини, яке без читання неможливе. Таким чином, саме бібліотеки повинні стати тим ядром, стрижневим центром, навколо

якого можливе об'єднання всіх сил для вирішення проблем у сфері читання.

2009 рік в Україні було оголошено Роком молоді, тому ХДНБ ім. В. Г. Короленка з метою привернення уваги громади м. Харкова до проблеми читання молоді, створення передумов для формування регіональної програми молодіжного читання було започатковано регіональний дослідницький проект під девізом «Час читати!».

За визначенням відомого у місті телеведучого і журналіста К. Кеворкяна: «Харків – це інтелект». Підтвердженням цього є такі факти: в місті налічується близько 70 науково-дослідницьких інститутів, 235 загальноосвітніх, 26 професійно-технічних навчальних закладів, 63 ВНЗ різних рівнів акредитації [8]. Харків – це молодіжна столиця України, адже понад третину його населення складають молоді люди віком від 14 до 35 років. Кожний 10-й студент України вчиться в нашому місті. Як і на інших споживчих ринках, ця група визначає на сьогоднішній день обличчя харківської аудиторії інформаційного ринку, її потреби і вектор розвитку.

Розробкою і організацією проекту займався науково-дослідний відділ бібліотекознавства і бібліографознавства Бібліотеки.

Першочерговим завданням стало забезпечення популяризації окремих заходів програми, з'ясування ступеня готовності регіональних структур і установ до такої роботи, а також визначення, яким чином

**Н. Капустіна,
Ю. Ходарева**

ідеологія і заходи програми сприймуться населенням.

Основна мета дослідницького проекту полягала у стимулюванні інтересу молоді до читання, підвищенні її духовного й інтелектуального потенціалу, пробудженні інтересу громадськості до проблеми відновлення навичок читання і об'єднання зусиль для її вирішення. Досягнення цієї мети було можливе лише за умов розв'язання таких завдань, як:

- створення позитивного іміджу людини, яка читає;
- привернення уваги молоді до читання в актуальному для неї сенсі – для отримання нових знань, розкриття креативного потенціалу, підвищення власної професійної компетенції;
- активізація дослідницької діяльності щодо вивчення різноманітних аспектів читання молоді;
- об'єднання наукових зусиль у дослідженні зазначених проблем шляхом участі у форумах, конференціях, семінарах всеукраїнського і регіонального рівнів;
- висунення нових ідей виходу із кризи читання серед молоді, впровадження їх у практику;
- висвітлення задуму, реалізації і досягнень проекту, створення його позитивного іміджу в регіональних ЗМІ, суспільних організаціях, у населення;
- використання проекту для створення позитивного іміджу Харкова і області;
- «тиражування» вдалого досвіду серед інших бібліотек.

Перший напрям реалізації проекту був пов'язаний з діагностикою проблемної ситуації в регіоні щодо читання в молодіжному середовищі і полягав у попередньому дослідженні готовності регіональних структур і установ до співпраці в реалізації регіональної програми у цілому і в тій її частині, котра спрямована на молодь; аналізі ситуації на основі експертних опитувань потенціальних учасників; соціологічному дослідженні молодіжної аудиторії. Другий напрям було пов'язано з організацією дискусії у ЗМІ стосовно підтримки і розвитку читання, підвищення читацької компетентності, інформаційної і медіа-грамотності.

Об'єктом дослідження було обрано молодіжну аудиторію міста, а його предметом – читання молодих харків'ян.

Під час проведення дослідження використовувалися соціологічні методи збирання і аналізу інформації: анкетні та експертні опитування. Основним інструментарієм стала анкета з 6 запитань, пов'язаних із проблемами молодіжного читання: мотивацією читання, читацькими інтересами і запитаними, роллю та місцем книги в житті. Здійснене анкетування дозволило скласти рейтинги найулюбленіших авторів та

пропозиції вітчизняним видавництвам від харківської молоді.

Реалізація проекту відбувалась у три етапи – організаційному, основному і заключному.

Основний етап передбачав: проведення опитування видавництв «Найкраща книга року»; вивчення регіонального книжкового ринку «Книги – лідери продажу»; здійснення соціологічного дослідження з проблем читання молоді в бібліотеках і за їхніми межами; організацію циклу заходів «Алея читання»; широке висвітлення основних заходів проекту (як у ЗМІ, так і на веб-сайті Бібліотеки).

Дослідницька група співпрацювала з різними організаціями та установами і залишалася відкритою для нових контактів. Серед партнерів проекту були: харківські обласні бібліотеки – універсальна наукова та для юнацтва, Центральна міська ім. В. Г. Белінського, ряд бібліотек навчальних закладів – Науково-технічна бібліотека Харківського національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського, «ХАІ», Центр науково-гуманітарної інформації Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», книгозбірні

торгово-економічного коледжу, електро-механічного ліцею; видавництва міста, зокрема «Торсінг», «Фоліо», «Сага», книжкові магазини «Books», «Litera Nova» тощо; літературні об'єднання регіону, в т. ч. Обласна літературна студія ім. П. Тичини, що діє при обласній організації Національної спілки письменників України, а також ті, котрі працюють при ВНЗ; засоби масової інформації, серед яких медіа-група «Об'єктив», електронні видання, волонтери і т. ін.

Тісна співпраця з волонтерами-студентами – майбутніми соціологами, бібліотекарями, книгознавцями, економістами – сприяла виходу соціологічного дослідження за межі бібліотек і дозволила розширити коло баз дослідження: проведено опитування на вулицях, під час громадських заходів, які відбувалися у Харкові.

Проект широко рекламувався в місті, зокрема на засіданнях методичних і літературних об'єднань, заняттях лабораторії професійної майстерності бібліотек, під час різноманітних конференцій. Висвітлення його задуму, реалізації і досягнень відбувалося також за допомогою веб-сторінки, присвяченої дослідженню;

завдяки створенню прес-релізів і публікацій у місцевій пресі, виступам на телебаченні. Таким чином проміжні підсумки дослідження ставали предметом обговорення не лише у колі дослідників – бібліотечних працівників, але й громадськості.

Інформаційну підтримку надавали представники мас-медіа регіону. Інтерес, виявлений ЗМІ до проекту, свідчить про те, що проблема підтримки і розвитку читання у молодіжному середовищі сьогодні особливо актуальна.

Результати, отримані у ході реалізації проекту, суттєво доповнюють уявлення про ситуацію, що склалась у сфері читання в регіоні. Вони сприяють розробці інших досліджень даної проблематики, можуть бути використані державними установами, котрі займаються питаннями молодіжної політики.

Так, за отриманими даними було визначено мотиви і цілі читання, жанрові й тематичні вподобання, уточнено коло найбільш популярних серед молоді авторів тощо.

З'ясувалося, що в цілому, незважаючи на існуючу кризу читання, молодь Харкова не лише продовжує читати, але й робить це, в першу чергу, для душі. Нормативно-прагматичне читання серед чинників звернення до книг залишається на другому місці. Тематичні вподобання опитаних є дуже різноманітними, однак пріоритетним залишається гуманітарний напрям, а саме такі науки, як психологія, культура і мистецтво, історія, філософія тощо. Для молодих людей не існує дилеми «книга чи Інтернет»: для більшості опитаних книга залишається найбільш актуальним і цінним джерелом інформації. В той же час дослідження засвідчило різноманітність джерел, з яких харків'яни отримують необхідні для себе відомості, до них входить й Інтернет. Та все ж в умовах бурхливого розвитку новітніх технологій і лавиноподібного збільшення інформації молоді люди, перш за все, обирають бібліотеку! Не залишається поза увагою можливість придбати книжки за власні кошти або скористатися родинною бібліотекою.

Художня література, котру називали респонденти, представлена як класиками, так і сучасними українськими, російськими і зарубіжними письменниками. Зокрема, називалися твори С. Жадана, Л. Лузіної, В. Дрозда, І. Карпи, Г. Пагутяк, В. Зеланда, Д. Брауна, С. Майер та ін. До п'ятірки найбільш популярних авторів увійшли: М. Булгаков, П. Коельо, Л. Толстой, Е. М. Ремарк і Дж. Роулінг.

Наукова новизна проекту полягає у тому, що:

- дослідження з вивчення кризи молодіжного читання проводили молоді бібліотекарі, активну участь у ньому взяли волонтери. Таким чином, сам проект виявився молодіжним;
- із самого початку створення проект відзначався відкритістю, внаслідок чого до вивчення проблеми

молодіжного читання, окрім бібліотек, було залучено величезну кількість інших організацій і волонтерів, а результати висвітлювалися й доводилися до цільових аудиторій на всіх етапах;

- традиційне «бібліотечне» дослідження з вивчення проблем читання перетворилося на суспільне, бо вийшло за межі бібліотек і проходило у форматі «місто – регіон»;

- у рамках дослідження був розроблений загальноміський захід із упровадження позитивного іміджу читання у свідомість молоді. Його організація передбачала також використання нових форм активності молоді – флеш-мобу, буккроссінгу, які сьогодні є популярними у всьому світі і не залишили байдужими молодих харків'ян;

- молодь, яка брала участь у проведенні соціологічних досліджень, не лише вивчала проблему читання, але й пропагувала його серед респондентів;

- проект став базою для практики майбутніх соціологів, бібліотекарів і книгознавців.

Реалізація проекту має велике практичне значення. Він дав поштовх активізації роботи в регіоні з вирішення проблеми «кризи» читання, при цьому ХДНБ ім. В.Г. Короленка стала центром, навколо якого об'єдналися представники різних установ і організацій. Також було створено попередні умови для розвитку соціального партнерства у сфері розповсюдження та використання друкованої продукції. Робота над проектом сприяла формуванню групи зацікавлених осіб, яка в подальшому і займатиметься створенням відповідної регіональної програми. У складі цієї групи – докторанти і аспіранти Харківської державної академії культури, представники обласних і міських бібліотек, обласної літературної студії ім. П. Тичини. Важливим є й те, що здійснена робота дозволила створити позитивний імідж ідеї розвитку читання. Таким чином було зроблено ще один крок для підвищення авторитету бібліотек як осередків, котрі сприяють всебічному розвитку молодого покоління.

Список використаної літератури

1. Україна. Кабінет Міністрів. Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року : розпорядження Кабінету Міністрів від 30.09.2009 р. № 1228-р // Уряд. кур'єр. – 2009. – 28 жовт. – С. 18.
2. Победаш, О. К. Основні напрямки вивчення юнацтва в Україні / О. К. Победаш // Соціологічні дослідження в бібліотеках : інф.-аналіт. бюл. / НПУ ; склад. : С. Л. Зворський, В. І. Студенкова. – К., 1994. – Вип. 8. – С. 13–15.
3. Харківська область у 2008 р. : стат. щорічник / Головне управління статистики у Харк. обл. ; за ред. М. Л. Чмихала. – Х., 2009. – С. 459, 469.